

АДРАДЖЭННЕ НАЦЫЯНАЛЬнай СВЯДОМАСЦІ ЯК МЭТА ВЫХАВАЎЧАЙ РАБОТЫ

Пранікненне ідэі нацыянальнай самаідэнтыфікацыі ў свядомасць грамадзяніна любой краіны адбываецца ў досыць раннім узросце. Не кожны з нас можа прыпомніць сабе, калі менавіта яго зацікавіла пытанне пра ўласную нацыянальную прыналежнасць якраз таму, што яно было пастаўлена і адназначна вырашана ў вельмі раннім узросце. Зразумела, што паняцце *грамадзянства* не з'яўляецца тоесным паняццю *нацыянальнасць*. Паколькі Беларусь мяжуе з Украінай, Расіяй, Латвіяй, Літвой і Польшчай, то гэта значыць, што прадстаўнікі адпаведных нацыянальнасцей пражываюць і на тэрыторыі *нашай* краіны па натуральнаму, гістарычна абумоўленаму закону суседства, па прычыне пасляваенных (1939–1945гг.) перасоўванняў дзяржаўных межаў і міграцыйных працэсаў, выкліканых самымі рознымі прычынамі. Акрамя таго, паводле дадзеных Нацыянальнага статыстычнага камітэта, у меншай колькасці ў нашай рэспубліцы пражываюць азербайджанцы, арабы, армяне, афганцы, башкіры, балгары, в'етнамцы, грэкі, грузіны, казахі, кітайцы, карэйцы, латышы, літоўцы, малдаване, мардвіны, немцы, таджыкі, татары, туркі, туркмены, узбекі, цыгане, чувашы, яўрэі [3].

Пражываючы на тэрыторыі Беларусі, прадстаўнікі іншых нацыянальнасцей абавязкова самаідэнтыфікуюцца ў межах сем'яў, часта імкнучыся захаваць нацыянальныя рэлігійныя і культурныя традыцыі, мову, а таксама «чысціню крыві», абачліва і асцярожна ставячыся да магчымасці змешаных шлюбав, бо так было спрадвеку, аб чым сведчыць Біблія, першыя кнігі якой вядуць пачатак з XVI–XV ст. да н. э. : У Кнізе Нээміі (13:23-25) напісана: «Таксама ў тыя дні я бачыў Юдэяў, якія жылі з жанчынамі з Ашдадзянак, Аманянак, Мааўлянак, і сыны іхнія напалову гаварылі па-ашдодзку, і ня ўмелі гаварыць па-юдэйску, але [гаварылі] моваю таго ці іншага народу. І я сварыўся на іх і праклінаў іх, і біў некаторых з іх, і рваў у іх валасы, і запрысягаў іх Богам, [кажучы]: «Не аддавайце дочак ваших сынам іхнімі і не бярыце дочак іхніх сынам сваім і сабе» [1, с. 757–758]. Калі абмежавацца толькі нашымі суседзямі, то графа «нацыянальнасць» прысутнічае ў сучасных пашпартах палякаў, літоўцаў і латышоў. У пашпартах жа беларусаў, рускіх і ўкраінцаў такой графы на сёння няма: яна, відавочна, наўмысна, без шырокага грамадскага абмеркавання была скасавана неўзабаве пасля распаду СССР. Такі стан рэчаў, безумоўна, невыпадковы. Не закранаючы ў дадзеным паведамленні балючых гістарычных праблем шматвяковых міжнацыянальных зносін, пазначаных атрутаю шавінізма і адзнакамі ўзаемнай пагарды суседніх народаў і этнічных меншасцяў, скажам толькі наступнае:

а) нацыянальная прыналежнасць – спрадвечны падмурак пабудовы інстытуту дзяржаўнасці для любога народа, а ў аснове вызначэння нацыянальнай прыналежнасці ляжыць мова;

б) гістарычная памяць пра нацыянальную самаідэнтыфікацыю заўсёды абвастралася ў выніку нацыянальна-вызваленчага руху аднаго народа супраць уціску і пагрозы знішчэння яго разам з ягонай мовай іншымі народамі. У кнізе Другазаконня (33:29) чытаем: «Шчаслівы ты, Ізраіль! Хто [падобны] да цябе <...> Ворагі твае скараюцца перад абліччам тваім, і ты будзеш таптаць каркі іхнія» [1, с. 334].

в) выхаванне сапраўднага грамадзяніна-патрыёта Беларусі немагчыма без станоўчага вырашэння моўнага пытання на карысць распаўсюджвання беларускай мовы ва ўсіх сферах жыцця і дзейнасці нашага грамадства.

Арганізацыя выхаваўчай работы сярод студэнцкай моладзі і навучэнцаў падрыхтоўчых аддзяленняў прадугледжвае правядзенне разнастайных культурных (літаратурных,

музычных, тэатральных), спартыўных і асветніцкіх мерапрыемстваў (экскурсій, паходаў, вечарын). Ажыццяўленне *любых* праектаў такога плану патрабуе надзвычайнай адказнасці і зладжанага ўзаемадзеяння педагога і падпарадкаваных яму навучэнцаў у сферы камунікацыі. Таму перадусім сучасны выкладчык, асабліва філолаг-беларусавед, абавязаны па логіцы сваёй прафесіі несупынна, актыўна і плённа пашыраць сферы ўжывання нашай нацыянальнай мовы, даючы асабісты прыклад падрастаючаму пакаленню. Неабходна спакойна і натуральна паставіцца да таго, што беларуская мова ў Беларусі павінна быць такой жа нармальнай па сваёй прыродзе з’явай, як кітайская – у Кітаі, руская – у Расіі, украінская – ва Украіне, польская – у Польшчы і г. д. У Першай кнізе Летапісаў (17:21) аб абранасці народа ізраільскага гаворыцца так: “І хто як народ Твой, Ізраіль, адзіны народ на зямлі, да якога прыйшоў Бог, каб выкупіць Сабе народ і зрабіць Сабе імя вялікімі і страшнымі справамі, выгнаўшы паганаў перад абліччам народу Свайго” [1, с. 645].

Пры правядзенні любых мерапрыемстваў адукацыйна-выхаваўчага характару педагогі павінны ўсведамляць сабе, *чыё* культурныя каштоўнасці, скарбы *чыёй* мовы прапагандуе выкладчык і пад яго кіраўніцтвам – навучэнец падрыхтоўчага аддзялення сучаснай установы вышэйшай адукацыі (УВА) нашай краіны. Якімі б мерапрыемствамі ні славіўся мясцовы студэнцкі клуб, тэатральны гурток ці музычная суполка, усе гэтыя дасягненні амаль нічога не будуць вартыя на міжнародных, рэспубліканскіх, абласных і мясцовых фестывалях, канцэртах і форумах, калі прадстаўленыя конкурсныя нумары не будуць гучаць па-беларуску.

На падрыхтоўчых аддзяленнях многіх беларускіх УВА вучацца, акрамя іншых замежных слухачоў, навучэнцы з Конга (сталіца Кіншаса), якія з дзяцінства разам з роднай мовай лінгала засвоілі мову сваіх даўнейшых заваёўнікаў-каланістаў – французай, што прыйшлі туды ў канцы XIX ст. [2] Цемнаскурый ўраджэнец афрыканскага Конга маюць французскія імёны: *Андрэ, Жарэс, Сілас, Джардзі* і г. д., з’яўляюцца хрысціянамі і мараць аб уцёках да Еўропы. Сутыкаючыся ў штодзённай працы з такімі слухачамі пры выкладанні ім рускай мовы як замежнай, мімаволі праводзіш паралель паміж намі і імі. І часта такія параўнанні бываюць не на нашу карысць, таму што паміж сабой выхадцы з афрыканскага Конга размаўляюць часцей на сваёй роднай мове, на лінгале, нярэдка задаючы нам, выкладчыкам, і беларускім студэнтам пытанне: чаму беларусы не размаўляюць беларускай мовай і дзе яе ўвогуле можна пачуць?

На тэрыторыі нашай краіны абсалютна бесперашкодна і вольна функцыянуе Расійскі цэнтр навукі і культуры (неафіцыйная назва – «Рускі дом») з філіяламі ў Мінску, Брэсце і Гомелі [4]. Ці можна ўявіць нам, беларусам, каб на тэрыторыі нашых краін-суседак з’явіўся такога ж кшталту Беларускі цэнтр навукі і культуры? Гэтага немагчыма ўявіць па той простае прычыне, што ў нас у саміх, у нашым уласным доме не ў пашане нашая ж, беларуская мова.

На шматлікіх летніх польскамоўных курсах, якія арганізаваліся ў перыяд 2000–2020 гг. Міністэрствам адукацыі і навукі Польшчы ў міжнародных адукацыйных цэнтрах Варшавы, Кракава, Любліна і іншых гарадоў для выкладчыкаў-паланістаў з усяго свету, пасля двух-трохтыднёвай адукацыйнай праграмы традыцыйна праводзіўся развітальны вечар, на якім прадстаўнікі розных краін павінны былі выступіць са сваімі нацыянальнымі нумарамі: танцамі, песнямі, вершамі на *сваіх* мовах. І тут сапраўднай праблемай для *беларускіх* прадстаўнікоў з’яўлялася самапрэзентацыя на *беларускай* мове. За пару дзён да завяршэння вучобы на курсах мы ліхаманкава вивучалі пару песень на беларускай мове, сягаючы да інтэрнэту, каб неяк больш-менш годна пачувацца сярод прадстаўнікоў іншых нацыянальнасцей, якія часта прывозілі з сабой на такія курсы нават свае нацыянальныя касцюмы і музычныя інструменты.

Першынства нацыянальнай прыналежнасці сярод усіх іншых жыццёвызначальных арыенціраў чалавека даўно адназначна, шматразова і несумненна зацверджана, як бачым,

у Бібліі, самай папулярнай кнізе ў свеце. Так, у “Пасланні да рымлян” (2:10) апостал Павел, быўшы іудзеям, напісаў: «Слава, і пашана, і супакой усякаму, хто робіць добрае, перш Юдэю, а потым Грэку [1, с. 1589]. І яшчэ ён дадаваў у “Пасланні да галатаў” (2:15): “Мы паводле прыроды Юдэі, а не з паганаў грэшнікі” [1, с.1646].

Фальшывую сціпласць у сцвярджэнні беларускасці на зямлі Беларусі і стагоддзямі культываваную звонку засаромленасць у плане вызнання ўласнай нацыянальнай прыналежнасці і дэкларавання беларускай мовы, жывучы ў сваім доме, трэба таксама адкінуць і нам.

Літаратура

1. Біблія / пер. А. Бокун. – Мінск: Саюз ЕХБ у Рэспубліцы Беларусь, 2024. –1762 с.
2. Колонизация бассейна реки Конго [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [Rhttps://translated.turbopages.org/proxy_u/en-ru.ru.7588a504-643fdd99-c3b08a4a-74722d776562/https/en.wikipedia.org/wiki/Colonization_of_the_Congo_Basin](https://translated.turbopages.org/proxy_u/en-ru.ru.7588a504-643fdd99-c3b08a4a-74722d776562/https/en.wikipedia.org/wiki/Colonization_of_the_Congo_Basin). (дата доступа: 21.04.2024).
3. Национальный состав населения Беларуси [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.belta.by/infographica/view/natsionalnyj-sostav-naselenija-belarusi-22499/>. (дата доступа: 21.04.2024).
4. Российский центр науки и культуры [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://yandex.by/maps/org/rossiyskiy_tsentr_nauki_i_kultury/4576827489/?ll=30.997051%2C52.454009&z=16. (дата доступа: 21.04.2024).

УДК 003.62:008

Н. А. Сивакова

г. Гомель, ГГУ имени Ф. Скорины

ДИСЦИПЛИНА «СЕМИОТИКА КУЛЬТУРЫ» В СИСТЕМЕ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

Учебная дисциплина «Семиотика культуры» изучается студентами специальности «Лингвистическое обеспечение межкультурных коммуникаций» на четвёртом курсе. Данная дисциплина имеет интегративный характер, поскольку базовые лингвистические дисциплины «Семантика», «Синтактика» и «Прагматика», соответствующие трём аспектам семиозиса, которые предложил Ч. Моррис, уже усвоены студентами на ранних курсах. Овладев правилами семантизации и алгоритмами комбинаторики знаков, условиями возникновения и интерпретации сообщений, степенью их коммуникативной успешности на основе естественных языков, студенты приступают к изучению «вторичных» языков культуры.

Целями изучения «Семиотики культуры» являются следующие: выработать умение разбираться в сложных процессах современной межкультурной коммуникации и сформировать навыки семиотического анализа текстов, написанных на разных языках культуры. Изучение семиотики даёт несколько изменённый взгляд на окружающую реальность, а выработанное умение видеть знаковые системы вокруг себя и понимать, как они функционируют, позволит обучающимся более осознанно воспринимать, дешифровать и интерпретировать тексты культуры. Однако научить студентов видеть концептуальное пространство смыслов, заключённое авторами в физические объекты реального мира, невозможно без предварительной подготовки, которая предполагает освоение когнитивного потенциала символов. Базовый набор символов в разных культурах характеризуется ограниченным количеством, что является необходимым для осознания идентичности всех членов сообщества. Символы кодируют абстрактные представления о мире в конкретные образы, а «в процессе прочтения символа мы балансируем между зыбкой формой универсальной идеи (*verbum mentis*) и представлением о том, как она